

Andreas Karkavitsas (1865-1922)

L'altre món¹

Traducció: Pau Sabaté Marqués

És desconegut, el mariner que va fer-nos el gran favor. Desconegut i mai glorificat, com passa amb els sants pobres. Sempre la sort, la punyetera sort! Però jo, si en sabés el nom, li encendria més ciris que els que encenc cada any a sant Nicolau. Aquest ens salva —i no tan sovint com això— dels temporals. Aquell, en canvi, amb una jugada mestra ens va alliberar al mateix temps dels dimonis de l'infern i dels sants del paradís, que em sembla que no hi ha gaire diferència. No dic que em faci gràcia veure els dimonis amb les banyes recargolades, les cues llargues i les urpes dels peus esmolades. No tinc ganes de sentir ni els udols rabiosos que fan, quan enforquillen alguna ànima amb crueltat, ni el xup-xup del quitrà que bull a les Set Calderes, ni els planys i els laments dels condemnats. Però la companyia dels Pares de l'Església —que tant de bo que em beneeixin—, amb els rosaris i l'encens, i la incomparable serenor del paradís, tampoc no puc dir que m'agradi gaire. Què hi vols fer, què vols que et digui? El difunt que dic, per això, se'n va sortir més bé. Ens va plantar la tenda a part i així no ens posem pedres al fetge... si és que tenen fetge, els morts!

Just després de fondejar el llagut a l'illa —a Sérifos, posem per cas— el patró va agafar la mesura i va anar-se'n cap al poble, a mesurar el blat. Espurnejava, quan va emprendre el camí, però això no el va frenar. Quatre gotes, diu, parará d'aquí poc. Però, quan va arribar a la pujada, va i es posa a ploure fort: un bon aiguat! On es podia entaforar? No veu cap arbre, ni cap cabana, ni cap cova per allà al voltant. Córrer cap al poble, només era a mig camí, encara; tornar-se'n al llagut, tres quarts del mateix. S'atura, dubtós, i de sobte es posa a riure. Mira que no el vegi cap caminant: ni una ànima! Es despulla de pressa i es queda conill, com un Adam. Plega ben plegada la roba, la fica a la mesura, es posa la mesura dalt del cap i comença a caminar. Mullar-se li era igual. La pellota aquesta que tenim no té por de pluges ni de maltempades: està adobada. El que no li era igual era la roba, al pobre paio, que aquell dia l'estrenava.

Al cap d'una estona va parar de ploure. Para de ploure, es torna a vestir, agafa la mesura amb la mà i continua el camí. Abans de fer cap al poble, se'l troba el dimoni.

—Bon dia, veí.

—Bon dia tingui, senyor dimoni.

—D'on véns?

---

¹ Andreas Karkavitsas. 1899. «Ο κάτω κόσμος», *Λόγια της πλώρης* [«L'altre món», *Paraulles de proa*]. Atenes: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι. Δ. Κολλάρου, pàg. 139-146.

—De la platja.

—I la pluja on t'ha atrapat?

—Al camí.

—Sí, home!

—Per les banyes que tens, al camí.

—I no t'has mullat? Joestic tot xop.

El patró va riure.

—Ah! —diu amb astúcia—. Sé una manera de no mullar-me.

—Què em dius ara! —diu el dimoni—. Què és aquesta manera que saps?

—En sé una...

—T'escolto.

—No te la dic.

—Com hi ha món, digues-me-la i et dono el que vulguis. Vols barcos, vols or, mosses... què vols que et doni? Digues...

El patró va acotar el cap, com si rumiés quina paga demanaria.

—Vull estampar-te la bolla —va dir—. Si t'estàs quiet i deixes que te l'estampi, t'ho dic.

El dimoni es va rascar l'orella. Em tornaran a enredar, pensa. Perquè és veritat que tempta sovint la gent, però la gent mateixa li fa unes jugades, que es tanca mesos i mesos al cau, mort de vergonya. Una vegada van llençar al mig del camí una barretina de Kefal-lonià i va estar trencant-se les banyes per entendre què era. Se la posava com un mitjó i no li anava bé; la feia servir de bosseta del tabac, i tampoc; l'estirava per dalt, per baix, la plegava, l'estirava, res! Al final la va llençar, desesperat, se'n va anar i encara la té per un misteri!

Una altra vegada va anar a temptar la dona. L'espavilada d'Eva, quan el va veure, va començar a remenar, despullada com anava, amb els cabells que li tapaven la cara, i ell va espantar-se tant que es va senyar i va fugir de quatre potes. I no diuen els llibres que Salomó, amb la butlla, va obligar tots els seus batallons a tragar pedra per construir el Temple de Jerusalem? Per no parlar de la vegada que se'n va anar, convertit en ruc, a temptar la canalla de l'escola i se li van tirar al damunt, que amb penes i treballs va poder-se'n escapar. Imagina't què es van empescar, la canalla del dimoni! Com que no podien muntar-lo tots, li van ficar una biga al cul i van muntar la biga. Per això ara s'ho pensava

tant. Però tampoc no es quedaria tranquil, si no sabia el secret. I no li faltava raó. Quin dimoni, diu, sóc jo, si no sé el que sap un marinerot!

—Va —li diu, decidit—, estampa'm la bolla i digues-m'ho.

Després d'estampar-li la bolla, el patró li va dir la manera: m'he tret la roba, l'he ficat a la mesura, m'he posat la mesura dalt del cap i au. Ha parat de ploure, m'he posat la roba, he agafat la mesura amb la mà i endavant.

—I això és tot? —diu el dimoni estirant-se la barba—. La mare que em va...!

* * *

Va passar un temps i es va morir el patró de la barca. On havia d'anar, que no fos a l'infern? Des que el món és món, no hi ha hagut cap mariner que veiés la porta del paradís.

L'infern, em sents?, és un lloc molt sec, mil cops pitjor que Santorini. No hi plou mai, no hi creix l'herba, no hi vola cap ocell. Està tancat amb unes parets altes i només té una entrada, una porta de ferro molt grossa. Al principi del món, la porta era petita, perquè els homes anava de dret al paradís. Però de mica en mica es van anar despertant, van tornar-se astuts i maliciosos i van començar a baixar a barcades a l'infern. Entrar-hi, per això, els costava Déu i ajuda. Els guàrdies, gent avinent, van tirar a terra la paret i van obrir-hi una porta que poden passar-hi milers plegats. Però hi ha una gentada tan gran, que sempre acaben entrant atapeïts i barallant-se. Cops de puny, puntades de peu i estirades de cabells per donar i per vendre! Si no fos pels dimonis, que els separen amb les forques, cadascú es tornaria a morir disset vegades.

El pobre patró, en arribar-hi, hi fa una ullada, i què veu? Allà hi havia la flor i nata. Els senyorassos amb la roba tota d'or i la cara seriosa. Els capellans i bisbes amb les sotanes i els penjolls sagrats, les monges i abadesses, tots, en definitiva, els qui al món passen per ser algú i el populatxo els respecta o els té por, eren allà, plorant pel món que deixaven i rumiant encara les obres injustes i il·lícites que havien fet. El patró es va barrejar amb la gentada i, empenyent a tort i a dret, va arribar per fi a la porta. Però va tenir la mala sort que estigués de guàrdia el que li havia estampat la bolla. En veure'l, es posa a cridar. Hi corren els altres dimonis:

—Què passa, què tens? —li pregunten.

—Això i allò —els diu—. No el deixem entrar, perquè ens estamparà la bolla a tots.

En sentir-ho, comencen a clavar-li puntades de peu, fins que el fan fora de l'infern.

—I ara què faré? —pensa.

A mà dreta veu el Paradís, un jardí preciós amb arbres aromàtics i una fontana fort bella, com diuen les vides de sants. Però veu la porta tancada a pany i clau i deserta. Allà no s'hi

acostava ningú. Darrere la reixa de la porta veu sant Pere amb les claus penjades al cinturó, amb els ulls mig aclucats i el nas llarg i vermell com un pebrot. Sant Pere, em sents?, és un borratxo que deixaria per terra el beberry més impenitent d'aquest món. I llavors estava ben pet! Un esparracat coix, manc, cec i pollós —devia baixar de Kràvara— feia dues hores que picava a la porta i el sant de les claus no se n'havia ni adonat. Al final el va sentir, va deixar anar un parell de renecs, es va aixecar a ensopegades i va obrir per fer entrar l'esparracat. El patró no perd temps i hi entra d'esquitllentes. Arrapat a la paret, se'n va a una punta i des d'allà veu el Totpoderós, assegut, ben amunt, al seu tron. El sol brillava, i el tron també brillava, ple d'or i diamants. A la dreta hi seia Crist i, al voltant, els dotze apòstols en trons d'or. Més avall, estirats a l'herba, estaven arramadats els sants, els beats i els màrtirs. Feien gresca, llavors. Tenien menjar, i quin menjar! Tot el paradís feia una olor meravellosa. I bevien vi... com un robí! David —el profeta, tu!— tocava la cítara i cantaven els àngels, unes criatures... mare meva! Si en Biras els veiés, tindria unes esgarrifances... I feien un xivarri que trontollava tot l'altre món.

El patró ho veia i li sabia greu no tenir ningú amb qui parlar. Es va posar a renegar dels diables que no l'havien deixat entrar a l'infern. Al final no es va aguantar. S'acosta a un sant ancià i li diu amb respecte:

—Escolta'm, sant Antoni, qui és aquell que seu al costat de Crist?

—Ui, fill meu —va fer el sant—, aquell és el pare Caralampi, que en temps de l'inic Sever va patir les mil i una injúries per Crist, senyor nostre!

—Bah —va dir el patró—, tu hi vas fer més. Ell va lluitar, però va lluitar amb els homes. I tu, que et vas barallar amb els dimonis? Prou que ho sé: et venien de nit a la cel·la com verges guapíssimes i tu les feies fora i dormies despullat a la neu per evitar la temptació. Ets un senyor, no dic que no... però aquest menyspreu diria que no te'l mereixes.

Sant Antoni va acotar el cap, va arrufar les celles i se'n va anar sense dir ni piu.

—Ja et tinc —va pensar el patró.

I amb la mateixa malícia s'acosta a sant Joan Calibita, que estava estirat sota una pomera i es mirava la festa de lluny.

—Escolta'm —li diu—, com és que tu, tot un senyoret, que vas renunciar a honors i glòries per l'amor de Crist, t'estàs aquí deixat de banda i d'altres, que no han fet res, mengen i beuen a la taula del Totpoderós? No ho sé... ets un senyor, no dic que no... però aquest menyspreu diria que no te'l mereixes.

Sant Joan va aixecar els ulls, es va mirar ben mirat el mariner. Després els va abaixar tot d'una, es va girar i es va posar a plorar.

—A tu també et tinc —va pensar el nostre home.

Fent camí es troba sant Trifó i també l'irrita. Després se'n va cap a sant Eleuteri. D'aquesta manera va burxar cinc o sis sants, que comencen a amollar crits i arriben a les mans. N'hi van d'altres a separar-los i també es posen ells a barallar-se: trenquen gots, tiren plats, tomben la taula. Revolució al paradís! El Totpoderós, afeixugat de tant de menjar i beure, dormia llavors, estirat als genolls d'un àngel. Sent la batussa, s'aixeca d'un salt, enfadat, agafa una xurriaca i «té!» a un, «té!» a l'altre, els deixa a tots estesos.

—No és culpa nostra, amo! —criden els sants—. És ell, que ens ha barallat.

Agafen el patró. L'hi porten al davant.

—I tu què hi fas aquí dintre? —li diu Ell, enfadat—. Que n'hem fet un barco, del paradís?

Puntada de peu i l'envia milles enfora.

—I ara on puc anar? —s'atura i pensa—. Si com a mínim fos fàcil tornar a dalt, al món...

Li va agradar la idea, al nostre amic. Que bé que estaria, tornar a començar les gresques i els viatges!

Fa una ullada al seu voltant per trobar el camí d'aquest món: res. Ell que amb l'espelma i el compàs obria camins pel mar i quan era negra nit entrava als estrets com si entrés a casa seva, ara anava a les palpentos, com si fos cec. La Mort, tot just agafa el difunt, el fa passar, em sents?, per la muntanya del Refús, una muntanya enorme i boscosa. Al peu de la muntanya hi ha la font de la Refusada. L'abeura i refusa per sempre la seva gent. Després el fa passar pel prat de la Refusada, que hi creix espessa l'herba de l'oblit. Quan passa per allà, el pobre desgraciat, s'oblida del món, dels seus camins i passos. Per això el patró de la barca, per més que ho provés, no se'n sortia. Girava a l'esquerra i es trobava a la porta de l'infern, i veia el dimoni enfurismat que l'amenaçava amb una forca de ferro a les mans. Girava a la dreta i veia el paradís i sant Pere amb la clauota, disposat a trencar-li els ossos.

—Recoi —diu—, ho veig molt negre!

Enlloc de desesperar-se, per això, es va enfadar. I el mariner, si s'enfada, capgira els mars i tot.

—Ens posem així, eh? —diu—. Doncs jo també us faré la punyeta.

Agafa i es ploma tot el pèl del cos i en teixeix una vela. Després se'n va d'amagat a tallar una branca grossa. Li treu ben treta l'escorça i planta, entremig del paradís i de l'infern, una tenda seva. Tota seva. No té por ni de déus ni de dimonis. Els llops separats de les ovelles, i els terrassans separats dels mariners. Vides diferents en aquest món, vides diferents a l'altre. Per això us dic que, si sabés qui va ser, li encendria més ciris que no a sant Nicolau. Que m'he mort? No pateixo per inferns ni paradisos.

Me'n vaig de dret a la meva tenda...!

Il·lustració de la narració «L'altre món» a l'edició de referència, per Evànguelos Spirídonos (1900-1977)

La Gorgona²

Traducció: Montserrat Camps Gaset

Amb la goleta del capità Farassis navegava pel mig del canal aquella nit. Quina nit tan estranya! Primera i darrera, em temo, en la meua vida. Quina càrrega portàvem? Blat, què sinó. On anàvem? Doncs al Pireu, on havíem d'anar. Dues coses que havia fet, almenys, vint vegades. Però aquell vespre vaig sentir tanta opressió a l'ànima que estava a punt de desmaiar-me. No sé què em va agafar: potser era la calma de la mar, potser el cel estelat, potser la xafogor aclaparadora, no us ho podria dir. Però tenia un pes tan feixuc al cor i trobava la vida tan fada que, si algú m'hagués agafat per llançar-me a l'aigua, no li hauria pas dit que no.

El sol ja s'havia post. Els núvols d'or i porpra que acompanyaven la posta, dispersos per l'ample horitzó, s'amuntegaren negres com grans fumeres. L'estel del vespre relluïa com un cristall de neu en la tenebra. D'una en una van sorgir, a l'altura, les constel·lacions. Les aigües del fons prengueren aquell color blanc i fosc, el color fred i seductor de l'acer. El grumet va encendre els fanals al seu lloc, el capità baixà a dormir, en Búlberis segué al timó. El Brakhamis, el nostre gos, es caragolà als peus del torn per descansar, ell també.

Jo no podia descansar. Ni son, ni vigília. Vaig intentar començar una conversa amb el timoner, però amb tanta desgana que es va esllanguir com una flama en llenya verda. Me'n vaig anar a jugar amb el Brakhamis, però ell va amagar encara més el morro entre les potes i, fastiguejat, em rondinà, com si em digués:

—Deixa'm, no em ve de gust estar amb tu!

Fastiguejat jo també, me'n vaig anar a estirar de boca terrosa al mig i vaig enfonsar els ulls al palmell de la mà. Volia no veure res, no adonar-me que era viu. I, a poc a poc, gairebé ho vaig aconseguir. Veia una cosa diminuta, com una petita llàntia opaca, que vivia al centre de la meua existència i, tot al voltant, fredes cendres que s'escampaven pels membres, que s'hi barrejaven i que es fonien amb els taulons insensibles de la coberta.

No sé quant de temps em vaig quedar així. De quines negres idees se m'acudien, si se'm va acudir res, no me'n recordo. De sobte, però, vaig començar a tremolar, com si una energia magnètica m'excités els nervis, igual com la humitat empeny els ocells a piular. I, tot seguit, una onada de porpra es vessà damunt meu, em corria per tots els porus de la carn, se'm ficava als sentits i m'omplia tot sencer. Em creia que nedava entre sang. Igual com el qui dorm en una habitació fosca es desperta de sobte amb la llum brillant del dia, jo també vaig percebre que la vida em recorria d'extremitat a extremitat, i vaig obrir els ulls. Els vaig obrir o els vaig tancar, no me'n recordo. Recordo solament que em vaig quedar immòbil, convertit en marbre com els antics davant el cap de la Medusa. El meu primer

---

² Andreas Karkavitsas. 1899. «Η Γοργόνα», *Λόγια της πλώρης. Θαλασσινά διηγήματα*. [«La Gorgona», *Paraules de la proa*]. Atenes: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Ι. Δ. Κολλάρου, pàgs. 278-285.

pensament va ser que em despertava a dins de la panxa d'algun peix gegant que s'havia empassat el nostre vaixell. Però no era la panxa d'un peix. Hi havia el cel a dalt i, a baix, el mar. Ara bé, tot, a dalt i a baix, estava embolcallat d'un teixit vermell intens, onejant, que tenyia amb una claror tèbia fins i tot l'interior de la nostra quilla. En algun lloc als límits de la terra, un incendi brandava enlaire la torxa i llençava terribles gemecs a una banda i una altra. Però on eren el foc i el fum? Mancaven les dues coses. L'aire era igual com abans, una mica fresc, més humit, i les fustes, els ferros, les veles del vaixell no tenien cap marca.

Al fons de tramuntana, un núvol violeta s'escampà i cobrí blavós les estrelles, les amagà sota el seu mantell gruixut. Més amunt, l'arc de sant Martí s'estengué blanc i groc i vessà enmig del cel rius foscos i rius verds, d'or rosa i brillants, diries que volia tenyir el firmament. I l'arc, mogut com una cortina al vent, brandava els serrells cap endavant, desplegava les randes fines com una teranyina i avançava, igual com avança la marea i cobreix amb escuma i llengües els sorrals. Els rius de l'aire corrien veloços i s'inflaven i voltaven tots foscos i verds, roses, daurats i brillants, i escampaven guspises per tot arreu, com corrents inesgotables i gruixuts d'electricitat. La mar immòbil reflectia tots els colors que semblaven sorpresos enmig de tant resplendor. Jo estava més sorprès encara. No sabia què fer ni què pensar. Ha arribat la fi del món, em deia. Però una fi com aquesta podia alegrar qualsevol: Com Heliogàbal, la Terra vol morir enmig d'onades de rosa!

De sobte, vaig quedar aterrit. Al fons, enmig del núvol violeta, vaig veure com avançava una ombra monstruosa. La còrpora feixuga, el cap com una torre, semblaven, en la profunditat del cel, com la Santa Muntanya. Els dos ulls grossos i brillants feien girar els iris com cercles de llum i miraven altívols el Món abans d'estimbar-lo en el no-res. Heu-lo aquí! em vaig dir, l'àngel de Déu, el qui destrueix i el qui salva! El mirava amb ulls esbatanats, mentre l'ànima se'm glaçava. D'un moment a l'altre, esperava que em caigués el terrible cop de martell definitiu. Adéu, terra amb els seus fruits, adéu mar amb les seves fustes! Ja no hi haurà més cançons, ni viatges, ni abraçades! La matriu de la generació i de la mort caurà per fi en l'abisme del no-res, sense immutar gens l'univers.

Però no vaig sentir el cop, encara. L'ombra avançava per l'aigua amb salts de foc. I com més de pressa avançava, més s'empetitia la còrpora. De sobte, la massa terrible es dreçà davant meu com una donzella bellíssima. Portava una diadema de diamants al cap i els abundosos cabells de color blau s'estenien per les espatlles fins a les onades. El front ample, els ulls ametllats, els llavis de corall, vessaven arreu una brillantor d'immortalitat i una mena d'altivesa reial. Des del bescoll cristal·lí baixava i cenyia el seu cos una cuirassa d'or coberta d'escata, i a la mà esquerra duia l'escut, mentre que amb la dreta jugava amb la llança de Macedònia.

No m'havia refet de l'astorament, quan vaig escoltar una veu dolça, tranquil·la i suau, com el murmuri monòton d'una font ancestral, que em diu:

—Mariner, bon mariner, viu el rei Alexandre?

El rei Alexandre! vaig murmurar, més astorat encara. Com és possible que visqui, el rei Alexandre? No sabia quina mena de pregunta era aquella ni què li havia de respondre, quan la veu m'ho va tornar a preguntar:

—Mariner, bon mariner, viu el rei Alexandre?

—I ara, senyora meva! li vaig contestar sense pensar-m'hi. Ara, el rei Alexandre? Però si ni tan sols les seves cendres no es troben damunt la terra!

Ai de mi! Què havia dit! La bellíssima donzella esdevingué un monstre terrible. Un ciclop sorgí de l'onada i mostrà mig cos cobert d'escata. Els cabells suaus eren serps vivents que es dreçaven arreu, treien llengües i agullons verinosos i exhalaven un xiulet terrible. El pit cuirassat i el rostre virginal canviaren immediatament, com si fos la Monovizo de les rondalles, bruixa i fúria al mateix temps.³ Aleshores vaig reconèixer amb qui me les havia. No era, no, la Mort de la Terra, l'Àngel de la destrucció i de la salvació. Era la Gorgona, la germana d'Alexandre, que havia robat l'aigua immortal i tornava viva i omnipotent. Era la Glòria del gran emperador, la glòria immortal pels segles en terra i mar. I només per a aquella aparició escampava claror el Pol, per vestir l'aire amb el color de la porpra. No preguntava, segur, pel seu cos mortal, sinó per la memòria del seu senyor. I ara, enfollida per la meva resposta imprudent, estengué la mà, una mà peluda i pesada, sobre la borda i sacsejà la proa de dreta a esquerra i va fer que la tranquil·la Mar Negra semblés l'Oceà salvatge.

—No, Senyora, mentida! vaig dir, mentida! vaig cridar, flectant els genolls.

Ella em mirà fixament, es va dreçar com un colós davant meu i amb veu terrible em tornà a preguntar:

—Mariner, bon mariner, viu el rei Alexandre?

—Viu, i regna, li vaig contestar de seguida. Viu, regna i l'univers governa.

Va escoltar les meves paraules de bon grat. Com si vessés aigua immortal la meua veu per les seves venes, el monstre canvià immediatament i tornà a resplendir la bellíssima donzella. Aixecà la mà de lliri de la borda, somrigué vessant pètals de rosa dels llavis. De sobte, per l'aire de porpra s'escampà una brisa misteriosa, una cançó de guerra, diries que tornava l'exèrcit macedoni de les terres del Ganges i de l'Èufrates.

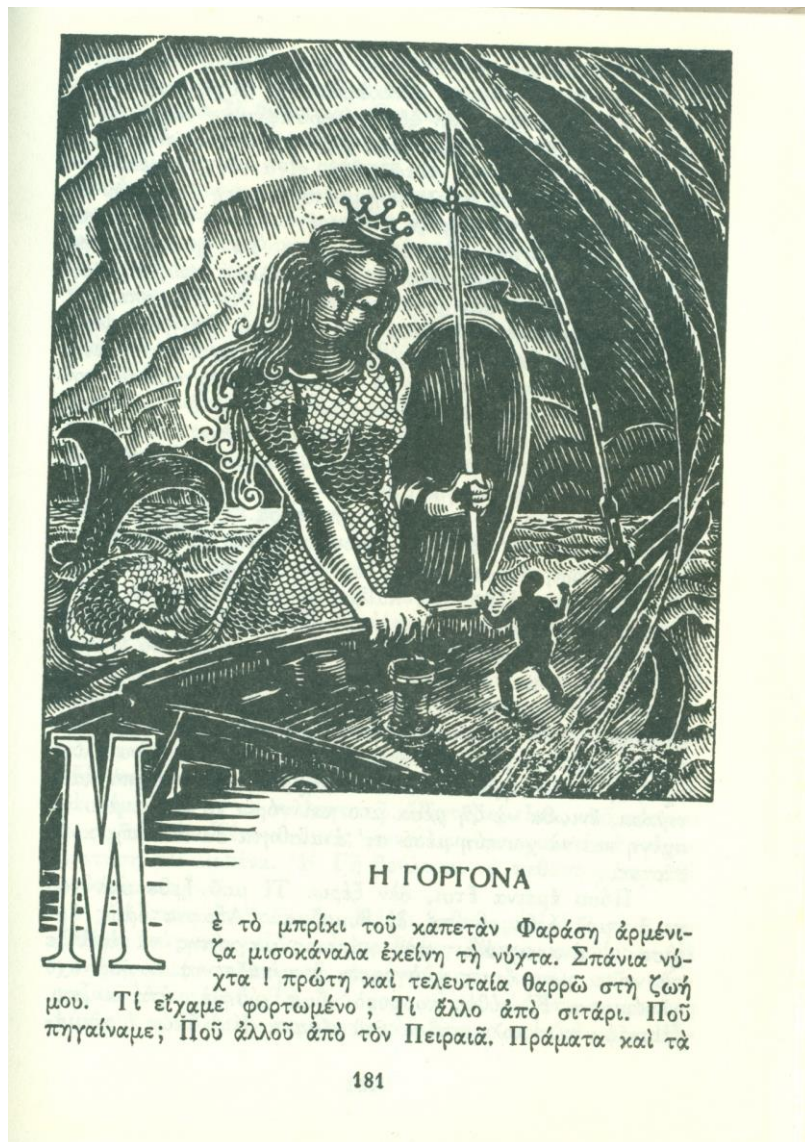
---

³ La Monovizo és un personatge de les rondalles gregues, que encarna una dona de grans dimensions i de força sobrehumana, amb un sol pit. Segons la llegenda, va perdre un fill i la seva ràbia s'estén durant generacions. Aquí el text grec esmenta també la Stringla, una bruixa de vol nocturn, i la Megera, nom d'una de les tres Fúries gregues, com si la Monovizo acumulés també les característiques negatives d'aquests altres personatges femenins terrorífics.

Vaig aixecar els ulls a les altures i vaig veure els rius de l'aire, els foscos i els verds, els d'or rosat i els d'atzur, que es barrejaven al cim del cel formant una Corona gegant. Era un caprici del temps, o potser el senyal de la resposta a la pregunta de la immortal? Qui ho sap. Però, a poc a poc, els raigs començaren a esvair-se i a apagar-se un a un, diries que la Gorgona se n'havia endut la bellesa al fons de l'abisme.

Ara, ja no hi ha enlloc ni corona ni arc. De tant en tant, núvols dispersos, pàl·lids, cendrosos, es deturaven al cel i, a dins de la meva ànima mat i sense color, romania la porpra brillant de la meva pàtria.

Amb la goleta del capità Farassis navegava pel mig del canal aquella nit.

Il·lustració de la narració «La Gorgona» a l'edició de referència, per Evànguelos Spirídonos (1900-1977)